

Iris Vansteelandt (a, b, d), Jona Hebbrecht (a, c), Eline Decraene (d), Silke Vanparys (d) & Hilde Van Keer (d)

(a) Iedereen Leest

(b) AP Hogeschool

(c) Hogeschool Odissee

(d) Universiteit Gent

Contact: iris.vansteelandt@iedereenleest.be

Voorlezen in (inter)actie: impact van het tweejarige hybride professionaliseringstraject #iedereenvoorlezen

1. Inleiding

Voorlezen aan kinderen is een van de meest effectieve methoden om taalontwikkeling te bevorderen. Vooral interactief voorlezen, waarbij kinderen actief betrokken worden, blijkt een krachtige manier om woordenschat, lees- en luistervaardigheid te verbeteren (o.a. Mol e.a. 2009; Zucker e.a. 2013). Deze methode is bovendien bijzonder waardevol voor kinderen die opgroeien in minder geletterde omgevingen, omdat het hen helpt om een sterke basis in taal te ontwikkelen (Mol e.a. 2009; Vanparys e.a. 2023). Naast taalvaardigheid bevordert interactief voorlezen ook sociale en emotionele vaardigheden, prikkelt het de verbeelding, draagt het bij tot een bredere blik op de wereld en kan het leesplezier stimuleren.

De kwaliteit van interactief voorlezen wordt vooral bepaald door de manier waarop de interactie voor, tijdens en na het voorlezen van de tekst wordt opgebouwd. Het integreren van evocatieve technieken bij het voorlezen, zoals het stellen van open vragen en het geven van positieve feedback (Mol e.a. 2009; Justice e.a. 2018), vormt de basis voor het creëren van hoogwaardige interactie. Daarom wordt best rekening gehouden met volgende effectieve kenmerken (Mol e.a. 2009; Wasik e.a. 2016; Vanparys e.a. 2023):

- de eigenschappen van de tekst bespreken;
- open vragen stellen;
- extra vragen stellen en tips geven;
- dieper ingaan op de inhoud van de tekst;
- stilstaan bij nieuwe woorden en uitdrukkingen;
- afbeeldingen bekijken en bespreken;
- positieve feedback geven;
- linken leggen met de eigen leefwereld.

Maar hoe zorg je er nu voor dat iedereen binnen een schoolteam interactief voorleest en meer specifiek bovenstaande effectieve kenmerken op een krachtige en succesvolle manier weet te implementeren? Om op deze vraag een antwoord te bieden, ontwikkelde en coördineerde Iedereen Leest het tweejarige hybride professionaliseringstraject ‘#iedereenvoorlezen’, met focus op het kleuter- en lager onderwijs. Doel van het traject was het professionaliseren en versterken van leraren en schoolteams. Er werd geopteerd voor een hybride aanpak via digitale inhoudelijke modules in een online leerpad. Hierbij kwamen verschillende topics aan bod:

- kenmerken van interactief voorlezen toepassen;
- een rijk leesaanbod binnen een motiverende leesomgeving installeren;
- kwaliteitsvolle interactie stimuleren;
- woordenschat verrijken;
- tekstbegrip bevorderen;
- monitoren vanuit interactief voorlezen;
- samenwerken met een breed leesnetwerk;
- een leesbeleid uitbouwen.

Deze online inhoud werd gecombineerd met live begeleiding op maat van de scholen door trajectcoaches. Het professionaliseringstraject werd bovendien zo opgezet dat kernteams en schoolteams binnen een lerend netwerk op het volledige schoolniveau actief en concreet aan de slag gingen met interactief voorlezen. Daarnaast was er ruimte voor overleg met andere schoolteams. Het traject werd niet alleen ontwikkeld en geïmplementeerd, maar ook gemonitord, om de ontwikkeling van de voorleescompetenties van leraren en hun ervaringen in kaart te brengen.

2. Methode

2.1 *Participanten*

Het professionaliseringstraject ‘#iedereenvoorlezen’ liep over twee schooljaren, waarbij twintig basisscholen uit Vlaanderen en Brussel in het eerste jaar instapten (september 2022 - juni 2024). In het tweede schooljaar werden nieuwe scholen toegevoegd, waarmee het totaal op veertig scholen kwam. De monitoring door de onderzoeksgroep ‘Taal, Leren, Innoveren’ (vakgroep Onderwijskunde, Universiteit Gent) richtte zich op de eerste twintig scholen die het volledige tweejarige traject volgden.

2.2 *Meetmomenten*

Er werden drie meetmomenten ingepland om de kennis en vaardigheden van leraren te monitoren.

Figuur 1 – Fasering professionaliseringstraject ‘#iedereenvoorlezen’.

2.3 Databronnen

Een *mixed-method* onderzoeksofzet werd gebruikt, waarbij zowel kwantitatieve als kwalitatieve data werden verzameld. Dit gaf een breed en gedetailleerd beeld van de professionele ontwikkeling van de leraren en van de ondersteuning die ze ontvingen. Om de vakdidactische kennis van de leraren over interactief voorlezen te onderzoeken, werden open vragen opgenomen in de online modules. Leraren werd gevraagd om interactief voorlezen te definiëren en de kenmerken van een goed voorleesmoment te beschrijven. Deze antwoorden werden geanalyseerd met een vooraf opgestelde *rubric*. Via een thematische analyse werden de vooropgestelde doelen en ervaren uitdagingen bij de implementatie van interactief voorlezen onderzocht.

De vaardigheden van leraren werden eveneens onderzocht. Het intentioneel lesgedrag werd geanalyseerd aan de hand van voorbereidingen van voorleesmomenten, terwijl het daadwerkelijke lesgedrag werd geëvalueerd door middel van voorleesfilmmpjes uit de klaspraktijk, beide met vooraf opgestelde *rubrics*.

Na afloop van het traject werd een bevraging gehouden om de ervaringen van deelnemers en trajectcoaches te inventariseren. Die bevindingen werden eveneens geanalyseerd via thematische analyse.

3. Resultaten

Na afloop van het tweejarige professionaliseringstraject ‘#iedereenvoorlezen’ gaven deelnemende leraren overwegend positieve reacties. Ze waardeerden vooral de praktijkgerichte aanpak die hen hielp om interactief voorlezen effectief in hun dagelijkse klaspraktijk te implementeren. De modules sloten goed aan bij zowel individuele leerdoelen als bredere schoolcontexten, en de activerende werkvormen stimuleerden hen om nieuwe inzichten direct toe te passen. Het ontvangen van feedback en de ruimte voor schoolspecifieke inbreng tijdens intervisiemomenten werden ook zeer gewaardeerd. Het is dan ook aan te bevelen om deze combinatie van professionaliseringskenmerken te behouden bij eventuele toekomstige initiatieven.

De deelnemers hebben een hoge waardering voor interactief voorlezen. Ze zien interactief voorlezen als een methode om een breed scala aan doelen te bereiken, waaronder cognitieve, affectieve en sociale doelen. Deze geïntegreerde benadering werd consistent gewaardeerd, zowel bij de start als na afloop van het traject. Ondanks de positieve houding tegenover interactief voorlezen, benadrukt de monitoring het belang van professionalisering. Leraren rapporteren immers een aantal belangrijke uitdagingen bij implementatie in de klaspraktijk, zoals de diversiteit in de klas (o.a. meertaligheid, verschillende taalniveaus), persoonlijke uitdagingen (o.a. tijdsgebrek, selectie van leesmateriaal), groepssamenstelling, tekorten in materialen en voorzieningen en lage ouderbetrokkenheid (als deel van het leesnetwerk). Naar aanleiding van de professionalisering experimenteerden leraren met oplossingen om aan deze uitdagingen tegemoet te komen, zoals werken in kleine groepen, preteaching en het updaten van het leesaanbod. Er ontstond ook een groter bewustzijn over het belang van samenwerking op schoolniveau.

Uit de monitoring van het traject blijkt dat de vakdidactische kennis van leraren over interactief voorlezen is toegenomen. Bij de start was deze kennis vaak nog beperkt, maar gedurende het traject werd een positieve evolutie vastgesteld. Leraren groeiden vooral in het bewustzijn van (a) de verschillende fasen van voorleesactiviteiten en (b) de rol die interactie in elke fase heeft. Ze benadrukten steeds vaker het belang van open vragen om interactie en denkprocessen bij kinderen te stimuleren. Ook nam het bewustzijn toe over het belang van het monitoren en ondersteunen van tekstbegrip, en van het uitbreiden van de woordenschat tijdens voorleesmomenten. Deze positieve evolutie, zoals vastgesteld via de analyse van de antwoorden van leraren op open vragen in de modules, is in lijn met de analyse van de eindbevraging.

De analyse van de voorbereidingen van voorleesfiches toonde aan dat leraren goed voorbereid waren op het voorleesmoment en aandacht hadden voor doelen, tijdstip, plaats, tekstkeuze en doelgroep. Tijdens de voorleesactiviteit besteedden ze voldoende aandacht aan de voorbereidings- en uitvoeringsfasen, zoals het voorbereiden van kinderen op de tekst en de woordenschat, en het stimuleren van interactie tijdens het lezen. Toch bleef de voorbereiding van de nabespreking en de verdere verwerking van de tekst na het voorlezen minder uitgebreid en concreet.

De analyse van video-opnames van voorleesactiviteiten in de klaspraktijk bood verdere inzichten in de competenties van de leraar. Over het algemeen slaagden leraren er beter in om effectieve interactieve voorleesactiviteiten te implementeren. Ze stimuleerden vaker interactie voor en tijdens het voorlezen, gebruikten meer effectieve vraagstellingen met doorvragen en besteedden meer aandacht aan woordenschatuitbreiding. Ook was er een toename in het gebruik van visuele elementen om de leeservaring te verrijken en in het geven van stimulerende feedback. Toch blijven er nog groeikansen op het vlak van het dieper ingaan op de inhoud van de tekst tijdens de interactie, hoewel dit

aspect bij aanvang al regelmatig voorkwam. Ook in het bespreken van de eigenschappen van de tekst kunnen leraren nog verder groeien.

Vanuit de resultaten volgen een aantal aanbevelingen voor de onderwijspraktijk:

1. Zet verder in op verdieping van vakdidactische kennis, zoals het bespreken van boek- en teksteigenschappen en het nog meer inzetten op het betrekken van de leefwereld van kinderen tijdens interactief voorlezen.
2. Blijf aandachtig voor het verbeteren van de voorbereiding en uitvoering van de nabespreking van de gelezen tekst, om zo de effectiviteit van het volledige interactief voorleesmoment te versterken.
3. Behoud de kenmerken van het professionaliseringstraject, zoals de hybride aanpak met online modules en coaching op maat in de scholen, de praktijkgerichte aanpak, de gezamenlijke leeractiviteiten en feedbackmogelijkheden, zoals aangeboden in ‘#iedereenvoorlezen’.
4. Blijf inzetten op beleidsontwikkeling en samenwerking. Het gaat daarbij o.m. om het stimuleren van de verdere ontwikkeling van schoolbeleid, gericht op het als schoolteam uitzetten van een doorgaande leerlijn, het verbeteren van de leesomgeving en het samenwerken met bibliotheken en ouders en andere mogelijke partners binnen een breed leesnetwerk.

Concluderend onderstreept de gecombineerde analyse van vakdidactische kennis en intentioneel en daadwerkelijk lesgedrag de waarde van het traject ‘#iedereenvoorlezen’. Het hybride professionaliseringstraject heeft geleid tot verbeteringen in de lespraktijk en bewustwording bij leraren over effectieve voorleesstrategieën. Om de impact nog te versterken, wordt aanbevolen om voort te bouwen op de onderzoeksresultaten en om deze vorm van professionalisering te blijven aanbieden aan leraren en schoolteams in Vlaanderen.

Referenties

- Justice, L., H. Jiang & K. Strasser (2018). “Linguistic environment of preschool classrooms: What dimensions support children’s language growth?”. In: *Early Childhood Research Quarterly*, 42, p. 79-92.
- Mol, S., A. Bus & M. de Jong (2009). “Interactive Book Reading in Early Education: A Tool to Stimulate Print Knowledge as Well as Oral Language”. In: *Review of Educational Research*, 79 (2), p. 979-1007.
- Vanparys, S., D. Debeer & H. Van Keer (2023). “What (‘s the) Difference? Interactive Book Reading with At-Risk and Not-At-Risk First and Second Graders”. In: *Journal of Research in Childhood Education*, 38 (2), p. 295-316.

- Wasik, B., A. Hindman & E. Snell (2016). "Book reading and vocabulary development: A systematic review". In: *Early Childhood Research Quarterly*, 37, p. 39-57.
- Zucker, T., S. Cabell, L. Justice, J. Pentimonti & J. Kaderavek (2013). "The role of frequent, interactive prekindergarten shared reading in the longitudinal development of language and literacy skills". In: *Developmental psychology*, 49 (8), p. 1425-1439.
-